

МЕТОДИКА ОРГАНІЗАЦІЇ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ ПІД ЧАС ВИВЧЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ЗА ПРОФЕСІЙНИМ СПРЯМУВАННЯМ

Тягнирядно Є. В.

У контексті входження вищих навчальних закладів у Болонський освітній процес нагальним стало перенесення значної частини навчально-пізнавальної діяльності на самостійне опрацювання, що вимагає організації спеціальної роботи в студентів потягу до самоосвіти й самовиховання. Важливим було усвідомлення студентами необхідності самостійно готуватися до майбутньої професійної діяльності, здобувати необхідні знання, формувати в себе відповідні вміння й навички, а завданням педагогів - створити умови для творчої навчальної діяльності, за яких студент сам може встановлювати мету своєї роботи, планувати, організувати, здійснювати й аналізувати досягнуті результати. Актуальність теми в тому, що вона пов'язана з головною проблемою сучасної професійної освіти - підготовкою конкурентоспроможного фахівця, який опанує професійно необхідні знання, уміння й навички не лише під час аудиторної, а й під час позааудиторної (самостійної) роботи. Постановка проблеми полягає в необхідності з'ясування особливостей і методики організації самостійної роботи студентів, як передумови їхнього висококваліфікованого професійного зростання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій свідчить, що ряд науковців (П. Підкасистий, М. Князян, З. Курлянд та ін.) розглядають самостійну роботу студентів як необхідну складову вузівської підготовки й "освіти впродовж життя", але водночас методика організації самостійної роботи студентів в процесі фахової підготовки та її місце в навчальному процесі вищого навчального закладу залишається актуальною. Мета статті - розкрити методику організації самостійної роботи студентів у процесі фахової підготовки та її роль і місце в навчальному процесі вищого навчального закладу.

Виклад основного матеріалу почнемо з методики організації самостійної роботи як основного засобу засвоєння студентами навчального матеріалу в час, вільний від обов'язкових навчальних занять. Навчальний час, відведений для самостійної роботи студента, регламентується навчальним планом (робочим навчальним планом) і повинен становити не менше 1/3 і не більше 2/3 загального обсягу навчального часу, відведеного для вивчення конкретної навчальної дисципліни. Співвідношення обсягів аудиторних занять і самостійної роботи студентів визначається з урахуванням специфіки й змісту конкретної навчальної дисципліни, її місця, значення й дидактичної мети в реалізації освітньо-професійної програми, а також питомої ваги в навчальному процесі практичних, семінарських і лабораторних занять. З тих навчальних дисциплін, де передбачено не лише засвоєння певного обсягу знань, а й вироблення необхідних практичних вмінь і навичок, обсяг аудиторних занять становить, як правило, близько 2/3, а з інших навчальних дисциплін - близько 1/3 загального обсягу часу.

Зміст самостійної роботи над конкретною навчальною дисципліною визначається робочою навчальною програмою дисципліни й методичними рекомендаціями викладача. Студенти забезпечуються всіма навчаль-

но-методичними засобами, необхідними для вивчення конкретної навчальної дисципліни чи окремої теми: підручниками, навчальними й методичними посібниками, конспектами лекцій, навчально-лабораторним обладнанням, електронно-обчислювальною технікою тощо. Студентам також рекомендується для самостійного опрацювання відповідна наукова література й періодичні видання. Методичне забезпечення самостійної роботи студентів повинне передбачати й засоби самоконтролю (тести, пакет контрольних завдань тощо).

Самостійна робота студента над засвоєнням навчального матеріалу з конкретної навчальної дисципліни може виконуватися в бібліотеці, навчальних кабінетах і лабораторіях, комп'ютерних класах, а також в домашніх умовах. Вищий навчальний заклад повинен створити студенту всі умови, необхідні для успішної самостійної навчальної праці, а також надавати йому потрібні для цього методичні засоби (навчальну літературу, лабораторне обладнання й устаткування, електронно-обчислювальну техніку тощо).

В організації самостійної роботи студентів важливу роль відіграє викладач (може бути й два викладачі), який визначає обсяг і зміст самостійної роботи, узгоджує її з іншими видами навчальної діяльності, розробляє методичні засоби проведення поточного й підсумкового контролю, аналізує результати самостійної навчальної роботи кожного студента. Наприклад, з навчальної дисципліни "Українська мова за професійним спрямуванням" за темою: "Лексико-граматичні категорії іменника в офіційно-діловому мовленні" під час підготовки студентів викладачі звернули їх увагу на зміст і сутність основних положень теми, а саме:

- закінчення іменників чоловічого роду в родовому відмінку однини залежно від їх значення;
- чергування відмінкових закінчень іменників чоловічого роду в давальному відмінку однини (спочатку вживати -ові, -еві (-єві), а тоді -у (-ю);
- закінчення іменників у кличному відмінку: -о, -е, -є, -ю (іменники I відміни); -у, -ю, -є (іменники II відміни);
- форми невідмінюваних іменників;
- рід відмінюваних іменників;
- іменники, які вживаються тільки в однині; тільки в множині.

Завдання для самостійної роботи.

1. Яка частина мови називається іменником? Наведіть приклади.
 2. Чому й коли для називання дій і ознак використовуються іменники?
 3. Назвіть лексико-граматичні групи іменників. Наведіть приклади.
 4. Як граматично розрізняються загальні і власні назви, назви істот і неістот?
 5. За якими ознаками визначається рід іменників?
 6. Які іменники не розрізняються за родами?
 7. Які іменники вживаються тільки в однині?
 8. Які іменники вживаються тільки в множині?
- Виконайте практичні завдання.

1. Випишіть з тексту іменники. Розподіліть їх на лексико-граматичні групи. Вкажіть, чи є певна залежність між лексичним значенням іменників і їх граматичною формою?

Ще в сиву давнину на Поділлі, у тихій і затишній долині, де било з-під землі кришталеве джерело, осіли люди. Жили мирно і щасливо, аж поки на рідний край не напали монголо-татарські орди. Не раз налітали люті вороги, але щоразу підіймалося з руїн село. Якось зненацька наскочили ординці, спалили хати й повели всіх людей у полон. Нікому було вже відбудувати село. І тоді сталося диво. На попелищі в долині вирости дивовижні рослини, які не боялися вогню, бо самі спалахували полум'ям і залишалися цілісінькими. Здавалося, в них уселився дух непоборного народу, що його ніякі вороги не змогли зломити... У народі цю рослину назвали неопалимою купиною. Так розповідає легенда.

2. Визначте рід іменників, з'ясуйте спосіб вираження роду.

Декан, Дніпрогес, кандидат, Галайда, фойє, Перу, правило, журі, леді, воєвода, леді, Слава, облвиконком, ректор, вуз, поні, Довгань, бідолаха, кашне, кенгуру, конференсьє, рагс, майстер, інженер, нікчема, нездара.

3. Перекладіть подані словосполучення українською мовою. Укажіть рід іменників в українській мові.

Свежий картофель, Восточная Сибирь, злая собака, далёкий путь, широкая степь, горькая польнь, десятичная дробь, острая боль, высокая насыпь, превосходная степень, затяжная корь, последняя запись, старинная рукопись.

4. Випишіть окремо іменники, які вживаються: а) в однині і множині; б) тільки в однині; в) тільки в множині. Обґрунтуйте такий розподіл.

Слово, дзвін, метал, рух, мета, серце, воля, правда, шумовиння, хліб, долина, герой, молодь, вечір, прапор, солома, манівці, жито, зелень, братерство, цукор, Дніпро, Україна, Черкаси, дружба, вода, волошка, терен, шлях, копалини, обжинки, весілля, родини, сіни, носилки.

5. Згрупуйте і запишіть словосполучення за належністю залежного іменника до певного відмінка.

Член партії, бажати успіху, пам'ятник герою, мудрість народу, шукати дорогу, щebetати ластівкою, виласкати в долоні, радіти в душі, побажання юнакам, виконати завдяки допомозі, пливати морем, обрати, шлях, захоплюватися мистецтвом, зошит у лінійку, вийти по обіді, стоїть при дорозі, боротися задля щастя.

Українська мова за професійним спрямуванням як навчальна дисципліна має великі потенційні можливості забезпечити професійну мовленнєву підготовку майбутніх спеціалістів. За новою програмою заняття з дисципліни проводяться у формі практичної роботи. Як зазначає Я.В. Януш, на практичних заняттях з української мови проводиться робота над піднесенням мовної культури студентів з урахуванням двох аспектів: забезпечення загальномовної культури майбутніх спеціалістів і зростання їх фахової мовної культури, що реалізуються у формуванні практичних умінь і навичок студентів.

Особливе місце займає самостійне вивчення теоретичного матеріалу й підготовка до практичних занять. Активізувати самостійну роботу можливо лише за умови розроблення чіткої системи індивідуальних довготривалих завдань, стимулювання їх виконання до кожного лекційного, практичного чи семінарського заняття, перевірки якості й об'єктивності оцінювання. Харак-

тер самостійної роботи студентів визначається передусім специфікою навчальної дисципліни, що вимагає розгляду відомих у тій чи іншій мірі фактів під новим кутом зору - впровадження в активну практику. Найбільше часу відводиться на практичну самостійну роботу - виконання завдань, аналогічних тим, що виконуються на аудиторних практичних заняттях.

Мета самостійної роботи студентів з української мови професійного спрямування - робота над удосконаленням мовних умінь і навичок, пов'язаних з конкретним навчальним матеріалом, супутнім завданням якого є сприяти формуванню небайдужого ставлення молодшої людини до особистої культури мовлення. Діяльність викладача полягає в постановці завдань самостійної навчальної діяльності й керівництві її різними формами та видами: індивідуальні завдання, програмовані картки; облік і контроль самостійної роботи студентів. Основним видом завдань є написання рефератів або рідше підготовка повідомлень на запропоновані викладачем теми ("Історія української мови", "Виникнення слов'янської писемності" та ін.). Захист таких рефератів має вплив на громадянські почуття студентської аудиторії, стимулює до роздумів над минулим і майбутнім країни, над значенням особистості в історії, над своєю роллю в житті країни.

Ефективність самостійної роботи студентів підвищується, якщо її результати знаходять практичне застосування, а саме: відбувається систематичне заслуховування й аналіз повідомлень на практичних заняттях; готуються наукові доповіді на студентські конференції, виступи на позааудиторних заходах. Така самостійна робота виховує в студентів вміння логічно мислити, самостійно проникати в сутність тих чи інших явищ, прищеплює інтерес до наукових, соціально-економічних, громадсько-політичних проблем.

Отже, для підвищення ефективності самостійної роботи варто удосконалювати її організацію й проведення; під час планування самостійної роботи студентів враховувати інтереси, нахили, здібності студентів; зміст самостійної роботи підбирати з урахуванням соціальних завдань освіти, специфіки певного фаху й регіону, особистісних потреб студентів; здійснювати контроль за виконанням завдань студентами. Все це сприятиме індивідуалізації й диференціації навчання, що є необхідною умовою підготовки високо кваліфікованих кадрів.

Подальшого дослідження потребує проблема організації науково-дослідної роботи студентів як чинника їх самостійної роботи в процесі фахової підготовки на заняттях з української мови за професійним спрямуванням.

Література

1. Зубков М. Сучасна українська ділова мова. - 2-ге вид., допов. - Х.: Торсінг, 2002. - 448 с.
2. Кацавець Р.С., Кацавець Г.М. Мова у професії юриста: Підручник - К.: Алерта, 2005. - 284 с.
3. Корж А.В. Українська мова професійного спрямування: Навчальний посібник. - К: Правова єдність, 2009. - 293 с.
4. Яворська Г.Х. Педагогіка для правників: Навчальний посібник. - К: Знання, 2004. - 304 с.

Тягнирядно Є.В.

кандидат педагогічних наук, доцент, професор кафедри
українознавства Одеського державного університету
внутрішніх справ
Надійшла до редакції 12.08.2012